

**Видання присвячене
115-й річниці Одеської національної академії харчових технологій
та 5-й річниці Навчально-наукового інституту прикладної економіки
та менеджменту імені Г. Е. Вейнштейна**

**АДАПТИВНІ СТРАТЕГІЇ РОЗВИТКУ
ПІДПРИЄМСТВ ХАРЧОВОЇ
ПРОМИСЛОВОСТІ В УМОВАХ
МІНЛИВОГО СВІТУ**

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Одеська національна академія харчових технологій
НАУКОВА ШКОЛА
«Забезпечення функціонування та розвитку системи економічної
безпеки держави та суб'єктів господарської діяльності»

**АДАПТИВНІ СТРАТЕГІЇ РОЗВИТКУ
ПІДПРИЄМСТВ ХАРЧОВОЇ
ПРОМИСЛОВОСТІ В УМОВАХ
МІНЛИВОГО СВІТУ**

*Матеріали
наукового симпозиуму
з міжнародною участю
19 травня 2017 року*

За редакцією **О. І. Павлова**

Одеса
«Астропринт»
2017

A28 **Адаптивні** стратегії розвитку підприємств харчової промисловості в умовах мінливого світу : матеріали наукового симпозиуму з міжнародною участю (19 травня 2017 р., м. Одеса) / Наукова школа «Забезпечення функціонування та розвитку системи економічної безпеки держави та суб'єктів господарської діяльності» ; за ред. О. І. Павлова ; Одеська національна академія харчових технологій. — Одеса : Астропринт, 2017. — 232 с.

ISBN 978–966–927–252–2

У збірнику подано тексти доповідей учасників наукового симпозиуму, які представляють науково-дослідні установи, вищі навчальні заклади України та зарубіжних країн. У них обґрунтовано теоретичні та методологічні засади, інструменти, механізми та напрями стратегічного управління сталим та безпечним розвитком підприємств харчової промисловості в умовах мінливого середовища господарювання.

Видання розраховане на наукових співробітників, викладачів, докторантів, аспірантів, студентів, економістів, менеджерів, маркетингологів та інших фахівців галузі харчової промисловості.

УДК 338.439(063)

ISBN 978–966–927–252–2

© Одеська національна академія харчових технологій, 2017

Павлов О. І.
ВІТАЛЬНЕ СЛОВО 11

Тематичний напрям 1
ТЕОРЕТИЧНІ ТА МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ
СТРАТЕГІЧНОГО УПРАВЛІННЯ РОЗВИТКОМ
ПІДПРИЄМСТВ ХАРЧОВОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ

Андрєєва Н. М., Зіньковська Д. В.
Маркетингова діагностика експортного потенціалу підприємств агропродовольчої сфери як інструмент прийняття стратегічних рішень 13

Антоненко М. Н.
Новая политическая идеология эволюции предприятий АПК Беларуси 18

Дідух С. М.
Основні принципи і напрями розвитку агропродовольчої сфери України 23

Коваленко О. В.
Щодо стратегічних пріоритетів державної продовольчої політики в умовах сьогочасних викликів 26

Крисанов Д. Ф.
Теоретичні засади і прикладні аспекти формування європейської моделі харчової безпеки в аграрному секторі економіки України 30

Кулаковська Т. А.
Системний підхід до регулювання сталого та збалансованого розвитку агропродовольчої сфери України 47

Пармакли Д. М., Дудогло Т. Д.
Примеры графического метода исследований в экономике ... 52

Іртищева І. О.	
Еколого-економічні проблеми використання води в харчовій промисловості	215
Мартинюк О. М.	
Адаптивний механізм екологізації інноваційної діяльності підприємств агропродовольчої сфери України: стратегічні та проблемні питання впровадження	218
Меглей В. І.	
Екологічні складові якості агропродовольчої продукції	222
Щурик М. В.	
Екологічні пріоритети підприємств харчової промисловості в агропромисловому комплексі	226

ВІТАЛЬНЕ СЛОВО

Шановні друзі!

Проведення нашого наукового симпозіуму співпало у часі зі знаменними подіями — 115-ю річницею Одеської національної академії харчових технологій та п'ятиріччям з утворення Навчально-наукового інституту прикладної економіки та менеджменту імені Г. Е. Вейнштейна (ННІПЕтаМ) й наукової школи «Забезпечення функціонування та розвитку системи економічної безпеки держави та суб'єктів господарської діяльності».

За останні п'ять років в рамках тематики наукової школи підготовлено та захищено 4 докторських (2 було підготовлено на кафедрі економіки промисловості, а захищено на створеній на її базі кафедрі управління бізнесом; по 1 — на кафедрах менеджменту і логістики та маркетингу, підприємництва і торгівлі) та 17 кандидатських (по 5 — на кафедрах економіки промисловості, менеджменту і логістики, обліку і аудиту, 2 — на кафедрі маркетингу, підприємництва і торгівлі) дисертацій. За участю викладачів, докторантів, аспірантів, студентів академії, вітчизняних та зарубіжних науковців видано 16 колективних (6 — на кафедрі менеджменту і логістики, по 5 — на кафедрах обліку і аудиту та економіки промисловості, 1 — на кафедрі маркетингу, підприємництва і торгівлі) та 7 індивідуальних (6 — на кафедрі економіки промисловості, 1 — на кафедрі менеджменту і логістики) монографій. З 2012 року проведено 4 міжнародних науково-практичних конференцій, а також наукові конференція, симпозіум, семінар, 4 колоквиуми з міжнародною участю. За підсумками їх роботи видано 1 монографію та 10 збірників тез доповідей.

В нашому науковому симпозіумі взяли участь наукові співробітники, викладачі, докторанти, аспіранти, студенти, державні службовці чотирьох зарубіжних країн та десяти міст України, які представляють Державну установу «Інститут економіки та прогнозування» НАН

України, Інститут проблем ринку та економіко-екологічних досліджень НАН України, Інститут продовольчих ресурсів НААН, вищі навчальні заклади нашої країни, органи державної влади.

Наша діяльність в рамках тематичної спрямованості наукової школи є свідченням її користі для науки та чималого значення для вітчизняної практики господарювання.

Бажаю усім подальшої плідної роботи, творчості та натхнення.

З найкращими побажаннями
керівник наукової школи, завідувач
кафедри економіки промисловості ОНАХТ,
перший директор ННПЕтаМ,
доктор економічних наук, професор
Павлов Олександр Іванович

Тематичний напрям 1

ТЕОРЕТИЧНІ ТА МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ СТРАТЕГІЧНОГО УПРАВЛІННЯ РОЗВИТКОМ ПІДПРИЄМСТВ ХАРЧОВОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ

Н. М. Андрєєва

д-р екон. наук; головний науковий співробітник Інституту проблем ринку та економіко-екологічних досліджень НАН України, м. Одеса, Україна

Д. В. Зіньковська

аспірантка кафедри маркетингу Одеського національного економічного університету, м. Одеса, Україна

МАРКЕТИНГОВА ДІАГНОСТИКА ЕКСПОРТНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ПІДПРИЄМСТВ АГРОПРОДОВОЛЬЧОЇ СФЕРИ ЯК ІНСТРУМЕНТ ПРИЙНЯТТЯ СТРАТЕГІЧНИХ РІШЕНЬ

Сучасна економічна ситуація в Україні характеризується посиленням ролі процесів інтеграції, глобалізації, соціалізації, інформатизації та екологізації виробництва. Це призводить до того, що ключовим вектором розвитку вітчизняних підприємств стає зовнішньо-економічна діяльність. Від можливостей підприємств до участі у міжнародній економічній співпраці залежить динаміка розвитку економіки України в цілому. Цей принцип є актуальним для усіх галузей економіки, проте доцільним є виділення провідної, стратегічної галузі, зрушення у якій сприятимуть розвитку і суміжних сфер. Такою галуззю може бути агропромисловий комплекс економіки України. Продукція, що випускається підприємствами агропродовольчої сфери, користується попитом серед споживачів на міжнародному ринку. Зробити такий висновок можливо після аналізу показників структури експорту та імпорту. Частка експорту продукції агропромислового комплексу України за період з 2006 по 2015 роки зросла з 11,86 % до 38,19 %, тобто більше ніж у 3 рази. В той час як імпорт зріс за той самий період із 7 % до 9,3 % [1, с. 7].

Саме тому більшого значення набуває вивчення поняття експортного потенціалу підприємства, інструментарію його дослідження та оцінки, а також методів керування ним. На нашу думку, ефективними

М. Н. Антоненко

*канд. экон. наук, доцент; заведующий сектором Республиканского научного
унитарного предприятия «Институт системных исследований
в АПК НАН Беларуси», г. Минск, Республика Беларусь*

НОВАЯ ПОЛИТИЧЕСКАЯ ИДЕОЛОГИЯ ЭВОЛЮЦИИ ПРЕДПРИЯТИЙ АПК БЕЛАРУСИ

В последние годы в политической идеологии эволюции предприятий АПК Беларуси возникла новая прогрессивная тенденция. Собственники имущества унитарных предприятий или собрания акционеров ОАО в целях повышения эффективности производства начали передавать по договору полномочия наемного руководителя другой коммерческой организации (управляющей организации) либо индивидуальному предпринимателю (управляющему). Управление сельскохозяйственными организациями и перерабатывающими предприятиями переходит из ведения наемного директора-служащего в ведение коммерческой организации или индивидуального предпринимателя.

Необходимым условием перехода к новой системе отношений с руководителем предприятия является изменение его правового статуса, т. е. изменение политической идеологии предприятия. Гражданским и Трудовым кодексами Республики Беларусь установлено многообразие правового статуса руководителя предприятия. Это может быть наемное лицо на условиях трудового договора. А может быть и индивидуальный предприниматель, находящийся с собственником в гражданско-правовых отношениях, а не трудовых. Действующим законодательством собственнику предприятия предоставлено право определения правового статуса его руководителя.

Предметом гражданско-правового договора является результат труда, а трудового — процесс труда. При заключении трудового договора (контракта), руководитель предприятия обязан подчиняться установленным в организации правилам внутреннего трудового распорядка, режиму труда, всем указаниям нанимателя, которым является управление сельского хозяйства райисполкома или акционер (олигарх). Чтобы изменить систему отношений с руководителем, необходимо изменить политическую идеологию предприятия — от наемных перейти к свободным гражданско-правовым отношениям.

Переход к инновационному механизму стимулирования и мотивации руководителя предполагает замену трудовой деятельности по

управлению предприятием предпринимательской деятельностью. Руководящим принципом управления при предпринимательской форме является получение максимальной суммы добавленной стоимости (валового дохода) и ее оптимальное распределение между работниками предприятия, собственником, государством и руководителем-предпринимателем.

Новый принцип распределения добавленной стоимости положен в основу мотивации руководителя, работников и собственника предприятия. При этом доход руководителя определен таким образом, что он достигает максимальной величины при оптимальном соотношении доходов работников, собственника и государства. Здесь устранен антагонизм между долями, на которые распределяется добавленная стоимость. В силу этого нет социально-классового антагонизма между собственниками этих долей стоимости.

Организирующей и мобилизующей основой для передачи полномочий наемного руководителя коммерческой организации (управляющей организации) или индивидуальному предпринимателю (управляющему) явился Указ Президента Республики Беларусь от 4 июля 2016 г. № 253 «О мерах по финансовому оздоровлению сельскохозяйственных организаций». В нем одной из мер повышения эффективности производства является передача по договору полномочий руководителя управляющей организации (управляющему).

Доход управляющей организации (управляющего) по заключаемому договору устанавливается в процентах от выручки от реализации продукции, товаров (работ, услуг), а в конце года — бонус в доле прибыли от реализации продукции, товаров (работ, услуг), равный уровню рентабельности продаж. Данный порядок определения дохода управляющей организации (управляющего) регулируется пунктами 5 и 10 Указа.

Среднемесячный предпринимательский доход управляющей организации (управляющего) согласно договору не может превышать восьмикратного размера среднемесячной заработной платы среднесписочного работника в соответствующем месяце, а размер бонуса — не может превышать восьмикратного размера заработной платы среднесписочного работника за этот год. Это соотношение устанавливает в предприятии новые производственные отношения — отношения делового сотрудничества (табл.).

Проведенный анализ условий получения предпринимательского дохода управляющим (таблица) показывает, что фонд оплаты труда

Таблица

Расчет распределения денежной выручки управляющим (цифры условные)

	Показатели	Варианты				
		1	2	3	4	5
1	Выручка, тыс. руб.	3680	3680	3680	3680	3680
2	Мат. затраты, тыс. руб.	1600	1600	1600	1600	1600
3	Добавленная стоимость (ДС), тыс. руб.	2080	2080	2080	2080	2080
4	Среднемесячная з/п работника, тыс. руб.	0,8	1,0	1,2	1,4	1,6
5	Среднегодовая з/п работников, тыс. руб.	9,6	12,0	14,4	16,8	19,2
6	Среднегодовая численность работников, чел.	100	100	100	100	100
7	Годовой фонд з/п работников, тыс. руб.	960	1200	1440	1680	1920
8	Прибыль от реализации продукции, тыс. руб.	1120	880	640	400	160
9	Процент управляющего в денежной выручке, %	1,25	1,25	1,25	1,25	1,25
10	Годовой доход управляющего, тыс. руб.	46,0	46,0	46,0	46,0	46,0
11	Уровень рентабельности продаж продукции, %	30,4	23,9	17,4	10,9	4,3
12	Бонус управляющего по рентабельности, тыс. руб.	340,9	210,4	111,3	43,5	7,0
13	Предельная сумма бонуса, тыс. руб.	76,8	96,0	115,2	134,4	153,6
14	Выплачиваемая сумма бонуса, тыс. руб.	76,8	96,0	111,3	43,5	7,0
15	Сумма дохода управляющего — всего, тыс. руб.	122,8	142,0	157,3	89,5	53,0
16	Доля дохода управляющего в выручке, %	3,34	3,86	4,27	2,43	1,44
17	Доля з/п трудового коллектива в выручке, %	26,1	32,6	39,1	45,7	52,2
18	Доля прибыли в выручке, %	30,4	23,9	17,4	10,9	4,3

работников сельскохозяйственной организации и сумма прибыли от реализации продукции, товаров (работ, услуг) взаимосвязаны между собой предпринимательским доходом управляющего. Изменяя размер среднемесячной заработной платы работникам, управляющий изменяет размер прибыли сельскохозяйственной организации или

перерабатывающего предприятия и уровень рентабельности продаж. Доля предпринимательского дохода управляющего в денежной выручке от реализации продукции, товаров (работ, услуг) по итогам работы за год будет являться максимальной только в случае, когда он установит оптимальное соотношение между суммой выплаченной заработной платы работником и суммой полученной прибыли предприятия (вариант 3). Отклонение от оптимальной пропорции ведет к уменьшению доли и денежной суммы предпринимательского дохода управляющего в выручке.

Управляющая организация (управляющий) распределяет созданную работниками добавленную стоимость в такой пропорции, при которой доля предпринимательского дохода в денежной выручке будет максимальной при прочих равных условиях. Здесь действует новый экономический закон в механизме управления предприятием, который расширяет социальную базу агробизнеса, включая в него трудовой коллектив предприятия.

Управляющая организация (управляющий), как и трудовой коллектив предприятия, экономически заинтересованы в росте денежной выручки и экономии материальных затрат. Экономическим результатом их совместной хозяйственной деятельности будет рост доходов управляющего, работников и предприятия. Эта новая политическая идеология собственника, управляющего и трудового коллектива предприятия.

В ней новое понимание предпринимательской деятельности. Предпринимательская деятельность управляющей организации (управляющего) — это самостоятельная деятельность, осуществляемая в гражданском обороте от имени предприятия, на свой риск и под свою имущественную ответственность и направленная на систематическое получение предпринимательского дохода управляющей организацией (управляющим), фонда оплаты труда работниками, прибыли предприятия от пользования рабочей силой, имуществом, продажи вещей, произведенных и переработанных, а также от выполнения работ или оказания услуг, если эти работы или услуги предназначаются для реализации другим лицам и не используются для собственного потребления.

Второй составляющей политической идеологии эволюции предприятий является новое разделение общественного труда. Работники свой живой труд юридически и экономически отделяют от овеществленного, т. е. они вслед за руководителем предприятия прекращают договор найма, создают свою организацию, регистрируют ее в каче-

стве юридического лица (потребительского кооператива) и заключают с управляющим договор внешнего подряда. Разделение труда изменяет характер производственных отношений.

Это действия работников соответствуют Конвенции № 87 Международной организации труда (1948 г.) «О свободе объединений и защите права на объединение в профсоюзы», которая предоставляет право работникам создавать свои организации: «Статья 2. Работники и работодатели без какого бы то ни было различия имеют право создавать по своему выбору организации без предварительного на то разрешения, а также право вступать в такие организации на единственном условии подчинения этим последним» [1].

После создания своей организации работники устанавливают новые отношения на договорной основе с управляющим путем заключения договора внешнего подряда. Они станут мощным двигателем экономики, которая получит положительную динамику развития.

Исследование политической идеологии эволюции предприятий АПК показало, что технико-технологическая модернизация аграрных предприятий и социальных учреждений на селе требует нового разделения труда — живого и овеществленного. Для этого руководитель и работники аграрных предприятий прекращают трудовые отношения найма с предприятием и устанавливают гражданско-правовые. Руководитель получает правовой статус управляющего, а трудовой коллектив — подрядной организации.

Литература

1. Конвенция Международной организации труда 87 «О свободе объединений» [Электронный ресурс]. — Режим доступа: http://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---ed_norm/---normes/documents/normativeinstrument/wcms_c087_ru.htm

С. М. Дідух

*канд. екон. наук, доцент; доцент кафедри економіки промисловості
Одеської національної академії харчових технологій, м. Одеса, Україна*

ОСНОВНІ ПРИНЦИПИ І НАПРЯМИ РОЗВИТКУ АГРОПРОДОВОЛЬЧОЇ СФЕРИ УКРАЇНИ

Агропромисловий комплекс України визначений керівництвом держави та науковим середовищем у якості одного із локомотивів росту національної економіки. За підсумками 2016 року частка сільського, лісового та рибного господарства у структурі ВВП склала 11,7 % [1], а підприємства із виробництва харчових продуктів, напоїв і тютюнових виробів забезпечують 21,6 % промислового виробництва та 19,6 % експорту промислової продукції [2]. При цьому питома вага та роль підприємств агропродовольчого сектора щорічно зростає. Частка продукції підприємств АПК у загальній структурі українського експорту склала 42,0 % у 2016 році, що на 1,9 % більше, ніж у 2015 році [3].

Тому актуальною науковою задачею є дослідження особливостей та перспектив розвитку агропродовольчої сфери України в сучасних економічних умовах.

Дослідженню проблем розвитку агропродовольчої сфери присвячені наукові роботи таких відомих вчених, як В. Андрійчук, В. Геєць, Л. Мамуль, О. Непочатенко, О. Павлов, П. Саблук, М. Хвесик та ін. Однак потребує подальшої розробки проблематика економічного аспекту розвитку агропродовольчої сфери в умовах несприятливих змін зовнішнього середовища.

Метою даної роботи є визначення принципів та напрямів розвитку агропродовольчої сфери України.

На даний момент зростання АПК — це головний вектор розвитку економіки України. Причинами успішного зростання АПК останніх років є сприятлива цінова та курсова кон'юнктура ринку, зростання продуктивності сільського господарства, освоєння нових технологій. АПК країни орієнтоване насамперед на кількісне зростання — збільшення обсягів виробництва, експорту, валового збору тощо. При цьому менше уваги приділяється якості розвитку галузі.

Роль підприємств агропродовольчої сфери для економіки України у сучасних умовах полягає у забезпеченні валютної виручки від експорту, забезпеченні зайнятості населення та продовольчої безпеки країни. Однак основною метою розвитку агропродовольчого комплексу України все ж є підвищення рівня та якості життя населення.

Наукове видання

**АДАПТИВНІ СТРАТЕГІЇ РОЗВИТКУ
ПІДПРИЄМСТВ ХАРЧОВОЇ
ПРОМИСЛОВОСТІ В УМОВАХ
МІНЛИВОГО СВІТУ**

*Матеріали
наукового симпозиуму
з міжнародною участю
19 травня 2017 року*

Відповідальність за інформацію,
викладену в публікаціях, несуть автори

Українською та російською мовами

Завідувачка редакції *Т. М. Забанова*
Редактор *Н. Я. Рихтік*
Технічний редактор *М. М. Бушин*
Дизайнер обкладинки *В. І. Костецький*
Коректор *І. В. Шепельська*

Формат 60x84/16. Ум. друк. арк. 13,49.
Тираж 300 прим. Зам. № 188 (42).

Видавництво і друкарня «Астропринт»
65091, м. Одеса, вул. Разумовська, 21
Тел.: (0482) 37-07-95, 37-14-25, 33-07-17, (048) 7-855-855
e-mail: astro_print@ukr.net; www.astroprint.ua; www.stranichka.in.ua
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 1373 від 28.05.2003 р.